

...περί βίας και βίου

(σχετική υποσημείωση στο έργο του *Παναγιώτη Στάμου*

«ΛΟΓΟΣ ΑΝΘΗΡΟΣ ΧΕΙΡΟ-ΝΟΜΗΘΕΙΣ»

**...ἔχει ἄλλωστε προσφυῶς λεχθεῖ ὅτι ἡ βία
εἶναι το θηλυκό τοῦ βίος...**

Ἡ φράση, ἂν και ἀνολοκλήρωτη (το οὐδέτερο εἶναι το βίος· ὅποιος στό βίο χρησιμοποιεῖ βία, ἀποκτάει βίος), ἤχει ὡς εὐφυολόγημα, ἐνδεχομένως καί εὐτελές, ἀποτελεῖ ὅμως βαθύτατη καί τραγική διαπίστωση. Ἐνας βί-ος χωρίς βί-α θά ἦταν ἄνευρος, ἀ-βί-ω τ ο ς, ἐκτός πού θα ὀδηγοῦσε τήν κοινωνία σέ λήθαργο. Θά ἀποτελοῦσε βέβαια ἀσυγχώρητη καί δόλια ἀπερισκεψία, ἰκανή μόνο γιά ἐλλοχεύοντες ἀ ρ χ ι - μ α ν τ ρ ί - τ ε ς, ἐνστολους ἤ μή, λαϊκούς ἤ ρασοφόρους, νά ἐκληφθεῖ ὅτι ἐκθειάζεται ἐδῶ ἡ βία – ὁ γράφων μάλιστα τή βδελύσσεται ὑπέρ πάντα ἄλλον καί τιμᾶ μέ σεβασμό τούς ἀρνητές της· ἐπειδή ὅμως ἡ πραγματικότητα πραγματοποιεῖται συνήθως ἐρήμην τῶν προθέσεων καί τῶν ιδεῶν τῶν ἀνθρώπων (τό εἶχε διαπιστώσει ὁ Ἐπίκτητος συνιστώντας νά ἀλλάξουμε τίς ιδέες γιά τά πράγματα: *ταράσσει τούς ἀνθρώπους οὐ τά πράγματα, ἀλλά τά περι τῶν πραγμάτων δόγματα*, ἐνῶ ὁ Marx διατύπωσε διαμετρικά ἀντίθετη ἀποψη γιά τή δύναμη τῶν ιδεῶν καί τή βία, ἀμφίβολης ὅμως ἐπαληθευσιμότητας, γιατί τό χαρακτηριστικό της βίας εἶναι ἡ οἰκουμενικότητά της καί τό μυστικό της ὅτι ἀνανεώνεται διαρκῶς σέ κάθε πραγματικότητα, ἔστω καί νέα πραγματικότητα, ἀκόμα καί μαρξιστική, ὡς ἐπαναστατική βεβαίως ἐδῶ), εὐκολα διαπιστώνεται ὅτι ὁ βίος τίκει ἀ ν ε ρ ὼ τ η τ α καί τή βία σέ ὅλη της τήν πολυχρωμία, πολυμορφία καί ποικιλωνυμία: λευκή, μαύρη, ὑλική, ἠθική, πνευματική, ψυχολογική, ἐπαναστατική..., ὅπως χτίζει καί τά τεῖχη, *κι αὐτά ἀ ν ε π α ι σ θ ἦ τ ω ς*, κατά τόν ποιητή.

Τή βία, ὅπως καί τόν πόλεμο, διδάσκαλο τῆς βίας, δέν τά προπαγανδίζει κανείς ἢ ἔστω λίγοι, πάντως πολύ λιγότεροι ἐκείνων, πού μάχονται γιά τήν εἰρήνη· ἐν τούτοις ἀποτελοῦν στυγνό καί καθημερινό ἐφιάλτη, ἐνῶ ἡ εἰρήνη, παρὰ τά ἐγκώμια τοῦ Ἀριστοφάνη καί τούς ἀγώνες τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων, ὅπου γῆς, ἀποτελεῖ δυστυχῶς ὄραμα δυσπρόσιτο, πού ἀπομακρύνεται ὀλοένα καί περισσότερο ἀπό τόν Ἀνθρώπινο ὀρίζοντα.

Ὁ Marx καί ὁ Engels ἐπιφυλάσσουν στή βία, τήν ἐπαναστατική ἐννοεῖται, καί ρόλο ἐμβρουλοκοῦ τῆς Ἐλευθερίας καί τῆς Ἀρμονίας, τῆς ἄρσεως δηλ. τῆς οἰκονομικῆς καί κοινωνικῆς ἀνισότητος καί τῆς ἐγκαθιδρύσεως μίας ἀταξικῆς κοινωνίας, κοινωνίας, κατά τά φαινόμενα, τῆς ἀωνυμίας, ὅπου μόνο ἡ ἐξουσία θά εἶναι ἐπώνυμη καί θά ἀποτελεῖ ἀντικείμενο νομῆς καί καταχρήσεως ἀπό τους ὁμόρρυθμους ἐταίρους, ἐνῶ οἱ «πολίτες», ἐν ὀνόματί τῆς μονολιθικότητος,

τῆς ὁμοφωνίας τοῦ κοιμητηρίου – ὑπαινιγμός τοῦ ἴδιου τοῦ Marx γιά τή μονολιθικότητα - θά εὐφημοῦν ἢ θά ἐπευφημοῦν, γνωρίζοντας «τί κούφια λόγια ἦτανε αὐτές οἱ βασιλεῖς», πάλι κατά τόν ποιητή.

Ἀλλά καί ὁ Πλάτων, σοφός μέγας καί Μονοφυσίτης τοῦ «ἀγαθοῦ» καί τοῦ «ἀληθοῦς», ἐξορίζοντας ἀπό τήν Πολιτεία του τούς ποιητές, χωρίς νά φεΐδεται καί αὐτοῦ τοῦ Ὁμήρου, χάρη στόν ὁποῖο ὑπῆρξε καί ὁ ἴδιος καί οἱ Ἕλληνες, ὡς Ἕλληνες βεβαίως, διώχνοντας τό ἐπιθυμητικόν καί τό θυμοειδές καί κρατώντας τό λογιστικόν, τό Λόγο, ᾧ δεῖ πειστέον, ἕως ἄν τις ἡμᾶς ἄλλω καλλίονι πείσῃ, ἐπεφύλασσε στό σύστημα τῆς διαπαιδαγωγητικῆς του δικτατορίας σπουδαία θέση στή βία, ἰσοδύναμη ἐκείνης τῆς πειθοῦς. Ὀνειρευόταν, εὐτυχῶς πού μόνο τό ὄνειρευόταν, ἕνα πολίτευμα, στό ὁποῖο οἱ ἄνθρωποι δέν θά εἶχαν τίποτε δικό τους παρά μόνο τό σῶμα (μηδέν ἴδιον ἐκτῆσθαι πλήν τό σῶμα, τά δ' ἄλλα κοινά), ἀκόμα καί τά μάτια καί τ' αὐτιά θά ἔπρεπε «νά βλέπουν καί νά ἀκοῦνε τά ἴδια πράγματα», δηλ. τίποτα. Ὀνειρευόταν καί ἀνεχόταν πολιτική δραστηριότητα κοιμητηρίου, καί ὅλα αὐτά θά ἐπιτυγχάνονταν πειθοῖ ἢ βία ἢ πειθοῖ τέ καί βία, μέ ἀποτελεσματικότερα δηλ. ἐργαλεῖα πολιτικῆς πρακτικῆς.

Ἡ βία, ἄπαξ καί γεννηθεῖ, ἀναπαράγεται ἀπό τοῦ αὐτομάτου, ὅπως θά ἔλεγε κι ὁ Θουκυδίδης γιά τή φωτιά βέβαια, χωρίς ἐπιβήτορα, καί ἡ ὑπαρξή της θά προκαλεῖ πάντα τήν ἄρνησή της, ὅπως τό βέλος τήν ἀσπίδα. Ἡ ἐπιγενόμενη ὁμως βία, γιά νά ἄρει τήν προηγούμενη, πρέπει νά εἶναι περισσότερο ἀποτελεσματική, δηλ. β ι α ι ὀ τ ε ρ η. Ἡ ἀντιπαράταξη τῆς ἀγάπης στή βία τῆς βίας, παρ' ὅλες τίς ἀγαθές προθέσεις τῶν εἰσηγητῶν της, ἀπό τό Χριστό ὡς τόν Γκάντι, διαψεύστηκε οἰκτρότατα ἀπό τήν καθημερινή πραγματικότητα καί ἀπόδειξη γι' αὐτό ἡ οἰκουμενικότητα καί ἡ κυριαρχία της βίας: τό μέγιστο μέρος τῆς Οἰκουμένης εἶναι ντυμένο στό χακί, ἐνῶ τό ὑπόλοιπο στενάζει ὑπό ἄλλες, ποικιλώνυμες στολές. Τό κακό λοιπόν καταπολεμεῖται ἀπό τό μείζον κ α κ ὀ, τ ὀ χειρότερο, ἀδιάφορο ἄν αὐτό, τό χειρότερο, ἐμφανίζεται ὡς καλύτερο – εἶναι ὁ μόνος τρόπος νά παγιδεύει τά θύματα τῆς βίας, ἀλλιῶς θά ἦταν καί ἀποκρουστικό καί ἀναποτελεσματικό. Ἔτσι ἐξηγεῖται τό ὅτι ἐπικρατεῖ, σέ συνοπτική βέβαια θεώρηση τοῦ κόσμου καί ὄχι μ ε ρ ι κ ῆ, πάντα τό χειρότερο, γιά τό ὁποῖο, λόγω ὑπερβολικῆς ἀδράνειας, μέ τή σημασία πού ἔχει ὁ ὄρος στή Φυσική ἐπιστήμη, ἀπαιτεῖται μεγαλύτερη δύναμη γιά νά ἐντοπισθεῖ καί νά ἐκτοπισθεῖ, δηλ. μείζον κακός...!

Ἡ παροιμιώδης φράση τοῦ ἀρχαίου Σπαρτιάτη βασιλιά ἀπόλωλεν, ᾧ Ἡράκλεις, ἀνδρός ἀρετά (χάθηκε, Ἡρακλῆ, τοῦ ἄντρα ἢ παλικοροσύνη), ὅταν πρώτη φορά εἶδε καταπελτικό βέλος, παρακινεῖ τον γράφοντα στήν ἀκόλουθη σκέψη: ἡ ἀρετή, ἡ ἀνδρεία ἐν προκειμένω, ἀποσπᾶται ἀπό τόν φορέα της, τόν ἄνθρωπο, καί γίνεται ἐξάρτημα, μόριο τοῦ δημιουργήματος της νοητικῆς του ἐπίνοιας. Τό ἴδιο συμβαίνει μᾶλλον καί μέ τήν ἠθική ἀρετή, εἰδικότερα σήμερα, πού τό εἶναι τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ὑποκατασταθεῖ ἀπό τό ἔ χ ε ι ν, πού ὁ ἄνθρωπος εἶναι μόνο ὅταν ἔ χ ε ι, καί, ἐπειδή τείνει διαρκῶς νά ἔ χ ε ι καί μ ἄ λ ι σ τ α π ε ρ ι σ ὀ τ ε ρ α, δέν εἶναι ποτέ ἢ μᾶλλον εἶναι κλάσμα τοῦ ἑαυτοῦ του, δ ἔ ν ι

σ ο ὕ τ α ι μέ τόν έ α υ τ ό του, εἶναι και γίνεται μέρα μέ τή μέρα και πίο μ ι σ - ε ρ ό ς, ἀκρωτηριασμένος δηλ. ώς προς τό οὐσιαστικότερο στοιχείο του, ἀλλά και ἔ μ π λ ε ω ς μ ί σ - ο υ ς !

Αὐτό σημαίνει ὅτι μόνο ἡ παραίτηση τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τά μηχανικά του δημιουργήματα, αὐτά πού τοῦ προσπορίζουν δύναμη ἀμήχανη τουλάχιστον, μπορεῖ νά ὀδηγήσει τήν ἀρετή, και ὡς ἀνδρεία και ὡς ἠθική πλήρωση, στά μέτρα του και ὄχι στά μέτρα τῶν δυνατοτήτων του. Ὁ ἀνθρωπος ὁμως σεμνύνεται γιά τά δημιουργήματα και τά ὄπλα του — τά ἐπιδεικνύει ἄλλωστε περήφανα στίς παρελάσεις!, και δέν πρόκειται νά παραιτηθεῖ ποτέ ἀπ' αὐτά, ἀλλά θά τά χρησιμοποιεῖ ἐπιτείνοντας ἢ ἀλλάζοντας τίς μορφές τῆς βίας, ὅπως φαίνεται στίς ἔκρυθμες κυρίως καταστάσεις. Ἐκτός αὐτοῦ, τά ὄπλα του καλύπτουν και ποικίλες ἄλλες ἀνάγκες ἐγγενεῖς και ἀναπαλλοτρίωτες, και ὡς ζῶου και ὡς ἀνθρωπίνου ὄντος, δυστυχῶς.

Δεδομένου λοιπόν ὅτι ὁ βίος τίκτει τή βία, δεδομένης δηλ. τῆς μητρότητας τῆς βίας, ἀπορητέον πῶς τίκτεται ὁ βίος. Μήπως ὅπως ἡ *Ἀδράστεια*, ἡ *Ἀνάγκη* τῶν ἀρχαίων, πλάσμα *ἀρρενόθηλυ*, *masculofemina*, μήπως αὐτοαναπαράγεται σάν αὐτό πού κυοφορεῖ και κυοφορεῖται συγχρόνως, *κνούμενον και κύον ὠόν*, τυφλά και ἀνεξέλεγκτα μέ τήν ἀπλή και γνωστή καταγωγική πράξη, τόσο οἰκεία ἄλλωστε και στά ζῶα, πού ἀποτελεῖ τό θεμέλιό τῆς ἀναπαραγωγῆς και ἐμμέσως και τῆς παραγωγικότητος; Και ἡ πράξη αὐτή ἀπό ἔνστικτο ἢ ἐπιθυμία; Κι αὐτά; Ἐδῶ ὁμως παύει κατά τόν γράφοντα νά ὑφίσταται τό πρόβλημα ὡς πρόβλημα - ἕνα πρόβλημα τίθεται, ὅταν εἶναι δεδομένοι και οἱ ὅροι γιά τήν ἐπίλυσή του - και ἀναδύεται ὡς αἰνίγμα αὐταρκές και *ἀεί ἀπορούμενον*, στό ὅποιο ὡς ἀπάντηση μόνο μία προσεγγιστική εἰκασία μπορεῖ νά δοθεῖ, ἕνα νέο δήλ. αἰνίγμα, ἐνῶ τό προηγούμενο θά λανθάνει διαρκῶς και περισσότερο στό χῶρο ὅπου βλάστησε, στό βυθό του, μέχρι νά ἀναδυθεῖ ἐκ νέου σφριγηλό στό φῶς, ὁπότε θά πρέπει νά ἐγείρουμε πάλι τόν *Οιδίποδα*, *α ἰ ν ι γ μ ἄ τ ω ν λ ὕ τ η*, ἀπό τόν ὕπνο του, γιά νά ξαναχάσει τό φῶς του, ἑλληνικά βέβαια και τούτη τή φορά!